

Заболотний Денис Сергійович, здобувач ступеня PhD, Державний біотехнологічний університет, den.zabolotnyi@gmail.com.

Zabolotnyi Denys, PhD Candidate, State Biotechnological University, den.zabolotnyi@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9621-9896>

Прийнято до друку 20.11.2025 р.

Оприлюднено 08.12.2025 р.

УДК 657.3

DOI: <https://doi.org/10.31359/2312-394X-2025-38-2-30>

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ Й АУДИТУ ОРЕНДИ ВІДПОВІДНО ДО НАЦІОНАЛЬНИХ І МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Н.С. Акімова, Л.М. Янчева, Т.А. Наумова

Досліджено питання організації обліку й аудиту орендних операцій в орендаря, що базується на аналізі вимог міжнародного та національного стандартів. Проаналізовано ключові відмінності між національним і міжнародним стандартами. Досліджено проблемні питання революційних змін у системі обліку оренди згідно з новим МСФЗ16 (IFRS 16). Акцентовано увагу на аудиторських процедурах, які доцільно виконати під час аудиту орендних операцій

Ключові слова: НП(С)БО, МСФЗ, оренда, договір оренди, орендне зобов'язання, актив з права користування, облік, аудит, аудиторські процедури, аудиторські докази.

PRACTICAL ASPECTS OF REGULATING ACCOUNTING AND AUDITING OF RENT IN ACCORDANCE WITH NATIONAL AND INTERNATIONAL STANDARDS

N. Akimova, L. Yancheva, T. Naumova

The article is devoted to the study of the issues of organising accounting and auditing of lease transactions by a lessee, based on the analysis of the requirements of international financial reporting standards and national accounting regulations (standards). The paper analyses the key differences between the national and international standards. The criteria applying IFRS 16 to the lease agreement are

analysed, and examples of situations in which the concluded agreement does not correspond to the concept of "lease" under IFRS are given. It is proposed to develop an internal policy for determining the lease term, the grounds for revising the term, sources of information at the enterprise, and the criteria for determining the lease term in accounting policies. The analysis of the right to early termination of the contract showed that in IFRS 16, the concept of materiality remains unclear and requires further clarification; therefore, it is proposed to fix specific criteria in the standard itself that determine the level of high costs or penalties. The main innovation of IFRS 16 is the introduction of a single model that requires lessees to recognize the "right to use an asset" and the associated "lease liability" on the balance sheet. The authors have formed a conceptual Single Model for Accounting for Leases by Lessees. In practice, information from the NBU statistics is most often taken to discount lease payments, so the authors propose to record in the accounting policy which NBU rate is used and for what period. A general model for assessing the lease liability and the right-of-use asset has been formed. The authors have identified audit procedures that are appropriate to perform in the process of auditing lease transactions by lessees, which are a real embodiment of the application of relevant methods and techniques, a certain sequence of which forms the verification methodology.

Keywords: NP(S)BO, IFRS, lease, lease agreement, lease obligation, right-of-use asset, accounting, audit, audit procedures, audit evidence.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Орендні операції належать до однієї з найскладніших сфер обліку і є ключовою частиною фінансової звітності, що широко застосовується у бізнес-практиці. З огляду на це, коректний облік таких операцій як з боку орендаря, так і орендодавця, відіграє важливу роль у забезпеченні достовірності фінансової звітності. Такий облік базується на чітко визначених концептуальних засадах і відповідних стандартах. З 1 січня 2019 року почав діяти новий Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 (МСФЗ 16) (IFRS 16) «Оренда», що призвів до значних змін у підходах до обліку орендних операцій. Його впровадження стало викликом для багатьох компаній, адже вимагає ґрунтовного опрацювання та адаптації. Процес переходу на нові вимоги вимагає внесення змін до облікової політики, бізнес-процесів та інформаційних систем підприємства. Українські стандарти поступово адаптуються до вимог МСФЗ, водночас зберігаючи певні елементи національної специфіки. Нова редакція Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 (НП(С)БО 14) демонструє більш прагматичний підхід порівняно з радикальними нововведеннями МСФЗ 16, хоча й містить низку суттєвих змін. З огляду на значущість коректного обліку орендних операцій, варто акцентувати на необхідності проведення незалежного аудиту, який дозволить виявити можливі ризики та попередити потенційні проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до дослідження обліку орендних відносин був охоплений працями українських та зарубіжних учених. Зокрема, облікове відображення орендних операцій розглядали в своїх працях С. Кафка [1], І. Лепетан та Ю. Рязанцева [2]; питання обліку орендних операцій за МСФЗ аналізували такі дослідники, як О. Заноза та О. Закусило [3], С. Семенова [4], О. Харламова [5], С. Рогозний [6], О. Ромашко, М. Татенко, Н. Татенко [7], І. Плікус, А. Гордєєва, Н. Тесля [8], які розглянули основні положення МСФЗ 16, проаналізували його переваги і недоліки і визначили нові підходи до відображення в обліку оренди; контролю та аудиту операцій з орендними операціями присвячені праці І. Назаренко, О. Назаренко та В. Гоги [9], А. Семенця та А. Горбунова [10] та ін. Попри значний внесок науки в цю тему, залишаються невирішеними питання ідентифікації міжнародних нормативів, якими мають послуговуватися національні практики при обліку орендних операцій.

Метою статті є аналіз та висвітлення проблем практичних аспектів обліку орендних операцій та процедур аудиту оренди, враховуючи положення національного та міжнародних стандартів та шляхи їх вирішення спираючись на практичний досвід та наукові основи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним стандартом для регулювання орендних операцій у рамках МСФЗ протягом тривалого часу виступав Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 (МСБО17). Проте його моделі часто піддавалися критиці через недостатню прозорість у розкритті інформації про активи та зобов'язання з права користування майном орендарями. Це створювало ризики можливих маніпуляцій і могло вводити в оману інвесторів. Саме ці недоліки стали поштовхом до розробки нового стандарту – МСФЗ 16 «Оренда». З 1 січня 2019 року набрав чинності МСФЗ 16 «Оренда» (IFRS 16 «Leases»), який замінив попередній МСБО 17 «Оренда».

На основі наказу Міністерства фінансів від 28 грудня 2022 року № 468, до якого невдовзі були внесені зміни наказом від 19 січня 2023 року № 30, було оновлено Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда». Однак нова редакція цього стандарту не передбачає принципово нових правил ведення обліку оренди. Також не відбулося очікуваної гармонізації з МСФЗ 16 «Оренда» чи його адаптації, оскільки основною метою змін було забезпечення відповідності НП(С)БО 14 стандартам МСФЗ для малих і

середніх підприємств. Ключові відмінності між національним і міжнародним стандартом подано в табл. 1.

Практичне впровадження нового стандарту оренди в рамках системи міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) викликало чимало запитань, що потребує детального аналізу відмінностей від попереднього документа й досвіду його першого застосування.

Основними новаціями МСФЗ 16 є розширення концептуального підходу до оренди як до цілого договору або його компонента.

Ми поділяємо думку А. Шинкаревої, менеджерки практики аудиту PwC в Україні, що більшість проблем виникає через визначення строку оренди.

Адже саме цей фактор є одним із ключових для обчислення орендного зобов'язання. МСФЗ 16 забезпечує основні принципи і підходи, якими користувачі мають керуватися під час визначення строку оренди, проте не містить універсальних інструкцій. Це пов'язано з тим, що визначення такого строку залежить від специфіки кожної галузі та навіть окремих компаній [13].

Головним фактором успішного практичного застосування МСФЗ 16 є детальний аналіз договорів оренди, а також економічної сутності оренди з урахуванням економічних стимулів [14, с. 202].

МСФЗ 16 визначає договір, або частину договору оренди тоді, коли згідно цього договору передаються право користування активом протягом певного періоду часу в обмін на відповідне відшкодування.

Таблиця 1 – Ключові відмінності НП(С)БО 14 та МСФЗ 16

Аспект	МСФЗ 16 [12]	НП(С)БО 14 [11]
1	2	3
Об'єкт орендних операцій	Різні види необоротних та оборотних активів	Різні види необоротних активів
Модель обліку	Єдина модель для орендаря (визнання активу та зобов'язання за орендою, незалежно від класифікації)	Дві моделі: операційна та фінансова. Операційна оренда може не відображатися в балансі як зобов'язання
Визнання в балансі	Орендар визнає актив з права користування та орендне зобов'язання у балансі	Орендні зобов'язання за операційною орендою зазвичай не відображаються в балансі

1	2	3
Інформація щодо орендних витрат	Використовується поняття первісних прямих витрат та визначені обмеження щодо включення різних видів витрат до їх складу	Не наводиться
Прозорість звітності	Вища прозорість: завдяки відображенню всіх орендних зобов'язань, що дає повнішу картину фінансового стану компанії	Нижча прозорість: може призводити до недостатнього обсягу інформації для ухвалення економічних рішень, оскільки зобов'язання можуть бути неочевидними
Класифікація	Орендар не класифікує оренду на операційну та фінансову для цілей обліку, а застосовує загальний підхід	Орендар повинен класифікувати оренду на операційну або фінансову за певними критеріями
Класифікація фінансової оренди	Віднесення оренди до фінансової базується на сутності операції, а не на формі укладеного контракту. Існує п'ять основних ситуацій, які зазвичай слугують підставою для класифікації оренди як фінансової	Виокремлено критеріїв МСФЗ 16 вісім Класифікація фінансової оренди віднесення оренди до фінансової
Критерії фінансової оренди	Критерії класифікації фінансової оренди використовуються орендодавцем для визначення, але орендар застосовує єдиний підхід до всіх видів оренди.	Критерії для класифікації оренди є менш детальними порівняно з МСФЗ 16, хоча і наближені до міжнародних стандартів.

Джерело: складено за [11, 12]

Є шість критеріїв, які повинні бути дотримані для застосування МСФЗ 16 в частині договору оренди (рис. 1).

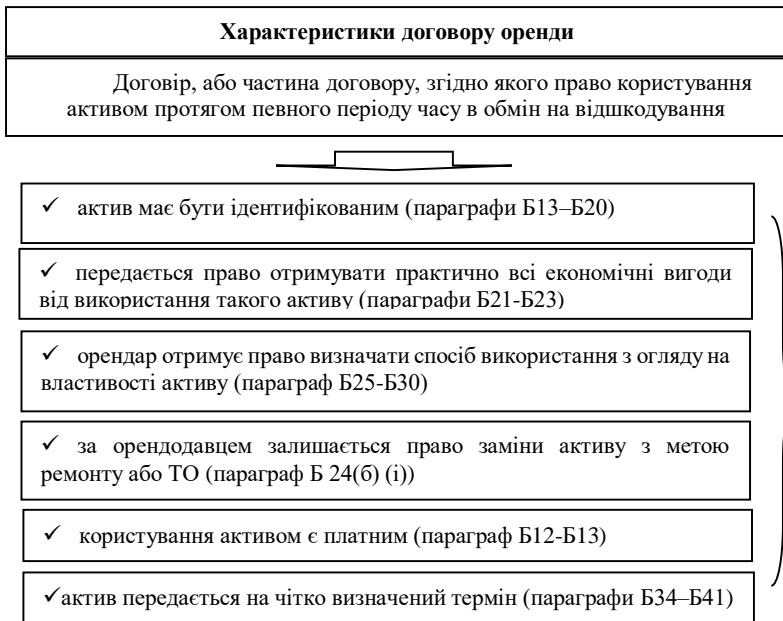

Рис. 1. Основні вимоги до договору оренди, розроблено за [6, 12]

Якщо ж хоча б один з критеріїв не виконується, то цей договір не буде підпадати під поняття «оренда» за МСФЗ.

Але існують ситуації, коли укладений договір не відповідає поняттю «оренда» за МСФЗ. У параграфі Б 31 МСФЗ 16 наведена схема, яка може допомогти суб'єктам господарювання чи є договір орендою або чи містить оренду.

Ситуація. Компанія «Х» згідно з договором від 1 жовтня 2024 року передало управління ДСНС в користування строком на 14 місяців автобус, балансова вартість якого 800 тис. грн. В даному випадку управління самостійно визначає яким чином користуватися даним активом і несе відповідні експлуатаційні витрати, а по завершенні договору повертає об'єкт орендодавцю. Розглянемо, чи є цей договір договором саме оренди. Ми бачимо, що об'єкт ідентифікований – це автобус, цільове призначення його зрозуміло, контроль за використанням в повній мірі лежить на управлінні ДСНС, є строк, по завершенні якого має бути повернутий актив. Але виникає

питання, яку вигоду має ТОВ від цього договору? Відповідь – жодної, тому що не дотриманий критерій плати. В даному випадку цей договір не можна вважати договором оренди.

Одним із ключових питань є визначення строку оренди. Згідно з пунктами Б34–Б41, строк оренди складається з невідомного періоду користування активом, а також двох наступних періодів: а) періодів, які включають можливість продовження оренди, якщо орендар має достатньо підстав вважати, що скористається цією можливістю; б) періодів, які включають можливість припинення оренди, якщо орендар впевнений у тому, що не скористається цією можливістю.

Строк оренди значною мірою залежить від стратегії орендаря, місця розташування об'єкта та інших суб'єктивних факторів. Це створює труднощі у визначенні чіткого строку оренди для коректного обліку та звітності.

На основі проведеного аналізу пропонуємо розробити внутрішню політику з визначення строку оренди, яка охоплюватиме основні чинники для його встановлення, підстави для перегляду строку, а також визначить джерела інформації на підприємстві. Це має бути прописано в обліковій політиці. Розробка детальної облікової політики та обґрунтовані професійні судження щодо впливових факторів є основою для точного розрахунку орендних зобов'язань і послідовного використання вимог МСФЗ 16 у процесі підготовки фінансової звітності підприємства

Водночас слушною є пропозиція групи авторів (О. Ромашко, М. Татенко, Н. Татенко) щодо доповнення такого документа положенням про суттєві економічні вигоди, які б ясно доводили високу ймовірність продовження строку оренди за умови, що орендодавець також зацікавлений у пролонгації договору [7].

Проблема визначення оренди тісно пов'язана з чинними умовами договорів, хоча її суть значно глибша. І. Чалий, головний редактор журналу «Практика МСФЗ», акцентує увагу на важливості принципу превалювання сутності над формою. Цей принцип передбачає, що укладені договори оренди мають відповідати економічній суті відносин оренди. Отже, договір повинен включати всі ключові ознаки оренди, як це визначено стандартом МСФЗ 16. Наприклад, якщо документ має назву «оренда», але не відповідає вимогам стандарту, його можуть класифікувати як договір про надання послуг, на який положення МСФЗ не поширюються. У таких випадках

важливу роль відіграє професійне судження управлінського персоналу, особливо головного бухгалтера [15].

Ще один важливий аспект стосується права дострокового розірвання договору. Якщо така можливість передбачена як для орендаря, так і для орендодавця без значних фінансових наслідків, таких як штрафи чи інші суттєві витрати, договір не вважається орендою згідно з вимогами МСФЗ. Проте в цьому контексті постає питання щодо визначення рівня суттєвості. У стандарті МСФЗ 16 це поняття залишається недостатньо чітким і потребує подальшого уточнення. Зважаючи на це, пропонуємо закріпити у самому стандарті конкретні критерії, які визначають рівень значних витрат або штрафів. Наприклад, можна запропонувати встановлення точного відсоткового показника, що відображатиме співвідношення до фінансових показників звітності для об'єктивного визначення суттєвості.

З урахуванням зазначеного і з урахуванням того, що в Україні є власний стандарт, що регулює оренду розглянемо деякі основні відмінності нового МСФЗ 16 «Оренда».

С. Рогозний, аудитор, консультант з МСФЗ, керівник комітету з фінансів, член Ради Федерації професійних бухгалтерів та аудиторів України зазначає, що беручи до уваги специфіку моделі та перші результати її реалізації, стає очевидним, що впровадження вимог цього стандарту потребує проведення повної інвентаризації всіх орендних угод і їхнього відображення на балансі у вигляді фінансового зобов'язання та права користування активом [7].

Відповідно до національного стандарту, або міжнародного стандарту фінансової звітності для малих і середніх підприємств (МСФЗ для МСП), при укладанні договору оренди необхідно проаналізувати, чи дана оренда фінансова, чи операційна.

Відповідно до нового МСФЗ 16 проводити такий аналіз не потрібно. Основна новація МСФЗ 16 полягає в наступному. Раніше об'єкти, які орендар використовував за договорами операційної оренди, не відображалися в його балансі. Вони показувалися на позабалансових рахунках. Відповідно до МСФЗ 16 для всіх існує єдина модель, яка подібна до фінансової оренди, тому що всі передані активи в оренду є для орендаря економічним ресурсом і він визнається одразу на балансі. Тобто, прибирається поділ на операційну та фінансову оренду.

Орендований актив визнається в балансі у вигляді права користування. Актив зараховується до складу основних засобів орендаря. У бухгалтерському обліку такий актив відображається за мінімальною оцінкою на момент початку оренди – або на основі його справедливої вартості, або за теперішньою вартістю мінімальних орендних платежів.

Зобов'язання визнаються в балансі і розраховуються як продисконтовані суми орендних платежів за весь період оренди. Відповідно в звіті про прибутки і збитки будуть уже не платежі, які виставляються відповідно до договору, а амортизація орендних активів і по зобов'язанням, які є фінансовими зобов'язаннями, будуть нараховуватися з певною періодичністю фінансові витрати – відсотки. Тобто, витрати з оренди в обліку розбиваються на дві частини: амортизацію права користування орендованим активом та фінансові витрати (відсотки за користування) (рис. 2).

Щодо амортизації: витрати на амортизацію базового активу зазвичай класифікуються як операційні витрати. Такі витрати відображаються проводками: Дт 23, 91, 92, 93 (залежно від того, у якій сфері використовується орендований об'єкт) і Кт 13 «Знос необоротних активів» (із застосуванням відповідного субрахунку для амортизації активу у вигляді права користування).

Що стосується відсотків: вони відносяться до фінансових витрат, які нараховуються на залишок зобов'язань за орендою, і обліковуються на дебеті рахунка 95 «Фінансові витрати».

Зазначимо, що розглянута вище єдина модель для орендаря є доволі складною. Чи є можливості звільнення від цієї моделі? Тобто обліковувати все, як і раніше.

Таких звільнень від моделі є два.

По-перше, це коли базовий договір укладений на короткий термін (до 12 місяців). В даному випадку, мається на увазі не просто, що договір укладений на строк до 12 місяців, а і фактично це дотримується.

При визначенні строків треба керуватися не лише тим, що записано в договорі, а і очікуваннями і можливостями орендаря. Проте, на нашу думку, слід звернути увагу, що якщо права сторін щодо припинення договору є нерівними або орендодавець може понести додаткові витрати у разі дострокового розірвання, строк оренди потребує додаткового аналізу. У такій ситуації він може перевищувати тільки невідкличний період оренди та первинний строк контракту.

По-друге, коли базовий актив має невисоку вартість. Стандарт не дає чіткого визначення терміну «низька вартість» і не встановлює конкретної грошової межі. Однак у Основі висновків зазначено, що маються на увазі активи, первісна вартість яких не перевищує 5000 доларів США. Прикладами таких активів є планшети, комп'ютери, невеликі предмети меблі, телефони.

Рис. 2. Єдина модель обліку оренди в орендаря, складено за [12]

Протестувавши й оцінивши всі основні параметри договору і впевнившись, що цей договір дійсно підпадає під договір оренди, треба перейти до оцінки активу і зобов'язання. МСФЗ 16 встановлює правила щодо оцінки таких активів і зобов'язань.

На першому етапі треба розрахувати саме орендне зобов'язання, тому що на наступному етапі в основі розрахунку активу з права користування лежить саме попередньо розраховане зобов'язання з оренди.

По-перше, щоб оцінити зобов'язання, треба оцінити теперішню вартість через інструментарій дисконтування і зрозуміти яку ставку дисконтування використовувати і як її визначити. Це базове питання, яке найчастіше приходиться з практики, оскільки в стандарті це описано доволі теоретично.

Згідно з пунктом 26 МСФЗ 16, на дату початку оренди орендар визначає орендне зобов'язання, розраховуючи теперішню вартість майбутніх орендних платежів, які залишаються несплаченими на цей момент. Для дисконтування орендних платежів застосовується припустима ставка відсотка за орендою, якщо її можна легко встановити. У разі неможливості такого визначення орендар використовує ставку своїх додаткових запозичень [12]. І саме таке правило надає нам Стандарт.

Але це також не завжди просте питання, оскільки не всі орендарі користуються кредитними ресурсами. На практиці найчастіше береться інформація зі статистики НБУ, де є детальна інформація по кредитним ставкам по договорам запозичень. При цьому, в обліковій політиці треба зафіксувати, що саме використовується ставка НБУ і за який період: середня ставка за попередній місяць, квартал або півріччя до дати договору. Ми пропонуємо обов'язково прописати це в обліковій політиці.

Відповідно до МСФЗ 16, вводиться нова категорія активів – актив із права користування.

Для відображення активу з права користування на балансі зазвичай застосовуються три основні підходи.

Перший передбачає створення окремого рахунку з розподілом на субрахунки для обліку різних типів орендних активів.

Другий підхід базується на використанні субрахунків у межах рахунку 12 «Нематеріальні активи».

На нашу думку, перший варіант є більш логічним, оскільки орендний актив за своєю сутністю не відповідає ознакам нематеріальних активів.

Оскільки орендне зобов'язання лежить в основі розрахунку активу з права користування, то, отримавши суму зобов'язання, розраховуємо актив.

Загальна модель оцінки орендних зобов'язань та активів з права користування представлено на рис. 3.

З погляду аудиту, орендні операції належать до складних, оскільки пов'язані з довгостроковими зобов'язаннями, оціночними судженнями та ризиками викривлення фінансової звітності. Аудитор повинен забезпечити достатній рівень упевненості у тому, що оренда відображена достовірно, а відповідні витрати і зобов'язання оцінені правильно. «Проводячи аудиторську перевірку, зокрема в частині обліку орендних операцій у орендаря, аудитори повинні виконати відповідні аудиторські процедури, які мають бути застосовані на кожному етапі аудиту (прийняття клієнта, планування, перші завдання з аудиту, безпосереднє проведення аудиту та узагальнення результатів)» [9]. Н. Кашена, Т. Наумова, А. Кашперська вважають, що «для більш ефективного збору аудиторських доказів аудитор зобов'язаний грамотно планувати, які аналітичні процедури, в якій кількості і обсязі необхідно виконати для збору потрібних даних» [17, с. 153].

На етапі планування аудитор має отримати повне розуміння діяльності підприємства, структури його активів та облікової політики щодо оренди. Особливу увагу слід приділити аналізу договорів оренди, оскільки саме вони визначають характер і класифікацію операцій.

Рис. 3. Модель оцінки орендного зобов'язання й активу з права користування, розроблено за [12]

Ми вважаємо, що при перевірці орендаря аудитор повинен здійснити наступні процедури: перевірка наявності та чинності договорів оренди; визначення класифікації оренди; перевірка облікових записів; контроль правильності нарахування орендних платежів, перевірка податкового обліку; оцінка розкриття інформації у звітності. МСФЗ 16 вимагає розкриття в примітках інформації про орендні зобов'язання, права користування активами, процентні витрати тощо.

Для виконання основних завдань аудиту орендних операцій, які ставить перед собою аудитор (перевірка правильності класифікації оренди; оцінка достовірності первинних документів; перевірка правильності нарахування орендних платежів; перевірка повноти розкриття інформації у фінансовій звітності; виявлення можливих порушень умов договорів оренди) застосовується відповідна нормативна база. Ми вважаємо за доцільне базуватися на Міжнародних стандартах аудиту (МСА), зокрема МСА 500 «Аудиторські докази», МСА 330 «Аудиторські процедури у відповідь на оцінені ризики», МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища», інші нормативні документи [18]. З боку аудитора це вимагає глибокого розуміння правових норм, оскільки юридична недійсність договору може спричинити суттєві ризики викривлення звітності. МСА 315 вимагає від аудитора ідентифікувати ризики суттєвого викривлення звітності. Для орендних операцій такими ризиками можуть бути: невірна класифікація оренди; викривлення оцінок теперішньої вартості платежів; відсутність належних документів; маніпулювання строками оренди. З метою зниження ризику аудитор застосовує процедури тестування контролю та змістовні процедури: перевірку документів, перерахунок сум, запити до контрагентів, аналітичні процедури. Особливе значення мають аудиторські докази, які підтверджують достовірність облікових даних. Аудитор повинен забезпечити їх достатність і відповідність вимогам МСА 500 «Аудиторські докази».

На підставі проведеного дослідження ми дійшли висновку, що під час аудиту орендних операцій найчастіше виявляються такі порушення: відсутність належним чином оформлених договорів оренди; неправильна класифікація оренди; невірне нарахування орендних платежів; відсутність відображення зобов'язань за фінансовою орендою; невірне визначення строку оренди; порушення податкового обліку (зокрема з ПДВ); нерозкриття інформації у примітках до звітності. Аудитор повинен оцінити вплив виявлених помилок на достовірність фінансової звітності та визначити, чи є вони суттєвими.

Для підвищення ефективності аудиту орендних операцій доцільно посилити аналітичні процедури з використанням сучасних ІТ-засобів; удосконалити методичне забезпечення аудиту оренди; підвищувати кваліфікацію аудиторів у сфері МСФЗ 16; забезпечити взаємодію з юристами при оцінці умов договорів; розробити типові програми аудиту оренди з урахуванням галузевої специфіки.

Таким чином, проведений аналіз підкреслює, що проблематика обліку оренди є більш масштабною і неоднозначною, ніж охоплено у вузьких межах цієї роботи. Проте запропоновані рішення спрямовані на вирішення найбільш актуальних питань, які мають вагоме значення для практики та теорії бухгалтерського обліку.

Висновки. За результатами дослідження доведено, що важливу роль у процесі організації обліку орендних операцій відіграє нормативне регулювання, оскільки воно визначає правила та закони, за якими підприємства повинні забезпечувати облікове узагальнення операцій щодо оренди. Ведення обліку за вимогами МСФЗ є більш складним, порівняно з НП(С)БО. Українські стандарти поступово наближаються до МСФЗ, зберігаючи певною мірою національну специфіку. У роботі проаналізовано ключові відмінності між національними та міжнародними стандартами. Проаналізовано критерії, які необхідно виконати для застосування МСФЗ 16 у договорі оренди, та наведено приклади ситуацій, коли укладений договір не відповідає поняттю «оренда» за МСФЗ. Запропоновано розробити внутрішню політику визначення терміну оренди, а також критерії визначення терміну оренди в обліковій політиці. Головним нововведенням МСФЗ 16 є впровадження єдиної моделі, яка вимагає від орендаря визнавати «право користування активом» та пов'язане з ним «зобов'язання з оренди» на балансі. Авторами сформовано концептуальну Єдину модель обліку оренди орендарями. Для дисконтування орендних платежів найчастіше використовується інформація зі статистики НБУ, тому автори пропонують фіксувати в обліковій політиці яка ставка НБУ використовується та за який період. Сформовано загальну модель оцінки орендного зобов'язання та активу права користування. Авторами визначено аудиторські процедури, які доцільно виконувати в процесі аудиту орендних операцій орендарями, що є реальним втіленням застосування відповідних методів та прийомів, певна послідовність яких формує методологію перевірки.

Список джерел інформації / References

1. Кафка С.М. Облік лізингових (орендних) операцій. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2017. Том 2. Вип. 1. С. 60–68.

Kafka, S.M. (2017). Oblik lizynhovyykh (orendnykh) operatsii [Accounting for leasing (rental) transactions], *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky – Scientific notes of NaUKMA. Economic Sciences*, 2(1), 60–68 [in Ukrainian].

2. Лепетан І.М., Рязанцева Ю.І. Методологічні підходи до обліку орендних операцій. *Агроевіт*. 2019. № 22. С. 92–97.

Lepetan, I.M., Riazantseva, Yu.I. (2019). Metodolohichni pidkhody do obliku orendnykh operatsii [Methodological approaches to accounting for lease transactions], *Ahrosvit*, 22, 92–97 [in Ukrainian].

3. Зано́за О., Заку́сило О. Зміни в МСФЗ: МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда». URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/webinar/IFRS%2016%20Webinar.pdf>.

Zanoza, O., Zakusylo, O. Zminy v MSFZ: MSFZ (IFRS) 16 «Orenda» [Amendments to IFRS: IFRS 16 “Leases”], Retrieved from: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/webinar/IFRS%2016%20Webinar.pdf>. [in Ukrainian].

4. Семенова С. Особливості обліку оренди на підприємствах транспорту за МСФЗ 16. *Збірник наукових праць ДУІТ. Серія: Економіка і управління*. 2019. Вип. 43–44. С. 32–41.

Semenova, S. (2019). Osoblyvosti obliku orendy na pidpryemstvakh transportu za MSFZ 16 [Features of lease accounting at transport enterprises under IFRS 16], *Zbirnyk naukovykh prats DUIT. Serii: Ekonomika i upravlinnia – Collection of scientific papers of DUIT. Series: Economics and management*, (43-44). 32–41 [in Ukrainian].

5. Харламова О. Оренда за правилами нового МСФЗ 16: до чого готуватись орендарям. *Все про бухгалтерський облік*. 2018. № 39. Вип. 4.

Kharlamova, O. (2018). Orenda za pravylamy novoho MSFZ 16: do choho hotuvatys orendariam [Leases under the new IFRS 16 rules: what tenants should prepare for], *Vse pro bukhgalterskyi oblik – All about accounting*, 39(4) [in Ukrainian].

6. Рогозний С. Міжнародна практика регулювання обліку орендних операцій: порівняльний аспект. *Наукові праці НДФ*. 2020. № 3. С. 95–108. DOI: <https://doi.org/10.33763/npndfi2020.03.095>

Rohoznyi, S. (2020). Mizhnarodna praktyka rehuliuвання obliku orendnykh operatsii: porivnialnyi aspekt [International regulation practice of accounting of lease (rental) operations: comparative aspect], *Naukovi pratsi NDF – Scientific works of the NDF*, 3, 95–108. DOI: <https://doi.org/10.33763/npndfi2020.03.095> [in Ukrainian].

7. Ромашко О.М., Татенко М.Ю., Татенко Н.Ю. Основні проблемні аспекти обліку оренди за МСФЗ і шляхи їх вирішення. *Бізнес Інформ*. 2021. № 12. С. 210–217. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-12-210-217>

Romashko, O.M., Tatenko, M.Yu., Tatenko, N.Yu. (2021). Osnovni problemni aspekty obliku orendy za MSFZ i shliakhy yikh vyrishennia [The main problematic aspects of lease accounting under IFRS and ways to solve them], *Biznes*

Inform – Business Inform, 12, 210–217. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-12-210-217> [in Ukrainian].

8. Плікус І.Й., Гордєєва А.В., Тєсля Н.О. Практичні питання застосування єдиної моделі обліку оренди. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 47. С. 111–115. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.47-55> [in Ukrainian].

Plikus, I.Y., Hordieieva, A.V., Teslia, N.O. (2019). Praktychni pytannia zastosuvannia yedynoi modeli obliku orendy [Practical issues of applying a unified lease accounting model], *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, 47, 111–115. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.47-55> [in Ukrainian].

9. Назаренко І., Назаренко О., Гога В. Операції оренди з орендарем: особливості бухгалтерського регламенту та ключові процедури аудиту. *Соціальний розвиток: економічні та правові питання*. 2025. № 4. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.4.03>

Nazarenko, I., Nazarenko, O., Hoha, V. (2025). Operatsii orendy z orendarem: osoblyvosti bukhhalterskoho rehlementu ta kliuchovi protsedury audytu [Lease transactions with a lessee: features of accounting regulations and key audit procedures], *Sotsialnyi rozvytok: ekonomichni ta pravovi pytannia – Social development: economic and legal issues*, 4. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.4.03> [in Ukrainian].

10. Семенець А. О. Аудит фінансової оренди основних засобів. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 722–727. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_163

Semenets, A. O. (2017). Audynt finansovoi orendy osnovnykh zasobiv [Audit of finance lease of fixed assets], *Molodyi vchenyi – A young scientist*, 5, 722–727. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_163 [in Ukrainian].

11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» від 28 липня 2000 р. № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00>.

Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 14 «Orenda» vid 28 lypnia 2000 [National Accounting Regulation (Standard) 14 “Lease” dated July 28, 2000], no. 181. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00> [in Ukrainian].

12. Міжнародний стандарт бухгалтерського облік 16. Оренда. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS16%20ukr%202021.pdf>.

Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho oblik 16. Orenda [International Accounting Standard 16. Lease]. Retrieved from: <https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS16%20ukr%202021.pdf>. [in Ukrainian].

13. Шикарєва А. Практичні аспекти визначення строку оренди за МСФЗ 16. *Практика МСФЗ*. 2021. № 1. С. 20–25. URL: <https://www.pwc.com/ua/en/publications/2021/ifrs-rent-aspects.pdf>

Shykarieva, A. (2021). Praktychni aspekty vyznachennia stroku orendy za MSFZ 16 [Practical aspects of determining the lease term under IFRS 16], *Praktyka MSFZ*, 1, 20–25. Retrieved from: <https://www.pwc.com/ua/en/publications/2021/ifrs-rent-aspects.pdf> [in Ukrainian].

14. Акімова Н.С., Янчева Л.М. Практичні аспекти обліку оренди відповідно до МСФЗ 16. *Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної трансформації*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (22 травня 2025 р., м. Хмельницький – м. Херсон). Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2025. 360 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52523/1/A_Nechyporenko_FISRDUSET_2025_FEU.pdf

Akimova, N.S., Yancheva, L.M. (2025). Praktychni aspekty obliku orendy vidpovidno do MSFZ 16 [Practical aspects of lease accounting under IFRS 16], *Finansovi instrumenty staloho rozvytku derzhavy v umovakh systemnoi ekonomichnoi transformatsii: materialy IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Financial instruments for sustainable development of the state in conditions of systemic economic transformation: IV International Scientific-Practical Conference (May 22, 2025, Khmelnytskyi – Kherson)*. Kherson: Knyzhkove vydavnytstvo FOP Vyshemyrskyyi V.S. Retrieved from: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52523/1/A_Nechyporenko_FISRDUSET_2025_FEU.pdf [in Ukrainian].

15. МСФЗ 16 «Оренда. Безкоштовний вебінар. 2018. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VJCcID5v5Ws>

MSFZ 16 «Orenda. Bezkoshtovnyi webinar. (2018). [IFRS 16 “Leases. Free webinar]. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=VJCcID5v5Ws> [in Ukrainian].

16. Кашена Н.Б., Наумова Т.А., Кашперська А.І. Аудит: навч. посібник для студ. екон. спец. Вид. доп. та переробл. Харків: ДБТУ, 2023. 259 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/42690>

Kashchena, N.B., Naumova, T.A., Kashperska, A.I. (2023). *Audit: navchalnyi posibnyk dlia studentiv ekonomichnykh spetsialnostei [Audit: a textbook for students of economic specialties]*. Kharkiv: DBTU. Retrieved from: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/42690> [in Ukrainian].

17. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779

Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnykh posluh, vydannia 2020 roku [International Standards on Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services, 2020 Edition], Retrieved from: https://www.mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779 [in Ukrainian].

Акімова Наталія Сергіївна, канд. екон. наук, проф., кафедра обліку, аудиту та оподаткування, Державний біотехнологічний університет. E-mail: akimovans@ukr.net.

Akimova Nataliia, PhD in Economics, Professor, Department of accounting auditing and taxation, Kharkiv State Biotechnological University. E-mail: akimovans@ukr.net.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8608-8757>

Янчева Ліана Миколаївна, канд. екон. наук, проф., кафедра обліку, аудиту та оподаткування, Державний біотехнологічний університет. E-mail: Liananikol5@gmail.com.

Yancheva Liana, PhD in Economics, Professor, Department of accounting auditing and taxation, Kharkiv State Biotechnological University. E-mail: Liananikol5@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7010-1356>

Наумова Тетяна Анатоліївна, канд. екон. наук, доц., кафедра обліку, аудиту та оподаткування, Державний біотехнологічний університет. E-mail: naumsirik5@gmail.com.

Naumova Tatiana, PhD in Economics, Assoc. Prof., Department of accounting auditing and taxation, Kharkiv State Biotechnological University. E-mail: naumsirik5@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8373-870X>

Прийнято до друку 21.11.2025 р.

Оприлюднено 08.12.2025 р.

УДК 336.02:330.101.54

DOI: <https://doi.org/10.31359/2312-394X-2025-38-2-48>

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ОРІЄНТИР ПОБУДОВИ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ

О.П. Близнюк, Т.О. Ставерська, Г.Г. Лисак

Обґрунтовано сутність та мету забезпечення фінансової безпеки як досягнення цільового рівня фінансової стійкості, незалежності, стабільності розвитку, здатності до протидії загрозам та адаптації в умовах невизначеності. Систематизовано комплекси чинників та ризиків, що впливають на рівень фінансової безпеки, визначено основні елементи механізму та складові детермінанти системи її забезпечення як ключового орієнтира розвитку сучасної фінансової архітектури.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансова архітектура, система забезпечення, фінансові ризики, фінансова захищеність, фінансово-інвестиційний потенціал.